

VI КОНОТОПСЬКІ ЧИТАННЯ

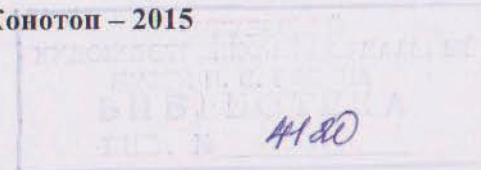
Відділ культури і туризму
Конотопської міської ради Сумської області

Конотопський міський краєзнавчий музей
ім О.М. Лазаревського

Конотопські ЧИТАННЯ

Випуск VI

Конотоп – 2015

ББК 85я73
УДК 7.01.006.3(477.54)
МЗ4

*Збірка видана при підтримці
депутата Сумської обласної ради
Доляра Григорія Янкелевича*

Редакційна колегія:

Мокроусов А.І., Несвідоміна Н.В., Акічев Ш.М.

МЗ4 **«Конотопські читання» Випуск VI.** Збірник публікацій за результатами Конотопських читань – Конотоп., Х: Мачулін, 2015, 412 ст., з іл.
ISBN 978-966-8768-98-9

«Конотопські читання» 2015 – збірник публікацій за результатами VI-х читань Конотопського міського краєзнавчого музею ім.О.М. Лазаревського. Висвітлює факти з історії, археології, етнографії, культури та побуту, музейної та пам'яткоохоронної справи, збереження культурної спадщини Лівобережної України, з історії розвитку науки і техніки XIX-XX ст. на Лівобережній Україні (створення і розвиток залізниці, розвиток авіації, електротранспорту, засобів зв'язку, телебачення та ін.)

Збірник розрахований для істориків, науковців, пошукачів – аматорів, а також на широке коло читачів, хто цікавиться історико-культурним розвитком Лівобережної України.

Матеріали друкуються без наукового редагування. Відповідальність за достовірність несуть автори статей.

ISBN 978-966-8768-98-9

ББК 85я73
УДК 7.01.006.3(477.54)

© Мокроусов А.І., 2015

Передмова

У 2010, до 110-річчя від дня заснування, Конотопський міський краєзнавчий музей ім. О.М. Лазаревського започаткував проведення «Конотопських» наукових читань – представницьких конференцій, присвячених історії Конотопа, Конотопської битви 1659 року, Т.Г. Шевченку, історика О.М. Лазаревському, національному герою Болгарії, генералу М.І. Драгомирову, генералу В.Г. Костенецькому, художникам К.С. Малевичу та Г.Г. Яременку, І.Ю. Репіну, бджоляру П.І. Прокоповичу, бібліографу С.І. Пономарьову, історії медицини і військовій справі, археології та краєзнавству, музеєзнавству та пам'яткоохоронній справі.

Побачили світ вже 5 збірників матеріалів цих читань. Пропонована 6-а збірка, що вміщує 50 робіт, присвячена 115-річчю створення Конотопського міського краєзнавчого музею ім. О.М.Лазаревського, одного з найстаріших музеїв Сумської області. Вона складається з двох частин і включає роботи з історії рідного краю. Значне місце в збірнику займають доповіді, присвячені видатним особам: поетам Т.Г. Шевченку, П.М. Вороньку та А.А. Олійнику, історика О.М. Лазаревському, бджоляру П.І. Прокоповичу, винахіднику М. Кибальчичу, академікам В.Г. Шухову, В.Г. Кременю, М.Т. Картелю, М.І. Давидову, композитору Г.М. Давидовському, художникам І.Ю. Репіну та В.О. Серову, письменникам Т.І. Осадчому, В.П. Маслову-Стокозу, журналісту Г.І. Айзенштату, лікарю В.І. Дуброві, педагогу В.Я. Крамару, викладачам Конотопського вчительського інституту, Героям Радянського Союзу, конотопським спортсменам, лікарям та педагогам різних років.

Сподіваюсь, з дослідженням історії конотопського бронепοїзду «Гандзя» у військовій історії Конотопа буде відкрита ще одна сторінка, якою маємо пишатися. Історія КЗРДП (КПВРЗ) - колишніх Головних залізничних майстерень, де конотопські залізничники у роки громадянської війни будували і ремонтували бронетехніку заслуговує особливої уваги. Конотопські залізничники в умовах АТО могли б створювати бронепοїзди для Збройних Сил України.

Джерела та література:

1. Белые бронепоезда в гражданской войне. Сборник. М., 2007.
2. Григорев Н.Ф. Бронепоезд «Гандзя». Л., 1971.
3. Печенко Г.А., Реент О.П. Бесстрашный бронепоезд. Х., 1979.
4. Тинченко Я. Панцирні потяги, панцирники та залізничні війська у Визвольній війні 1917-1920 рр. К., 2012.

Безматерних Н.В.

Гончарні вироби майстрів народної творчості II половини XX сторіччя в колекції Художньо-меморіального музею І.Ю. Рєпіна (загальний огляд).

В Україні мистецтво виготовлення мальованих та полив'яних гончарних виробів розвивалось протягом усієї історії українського народу. У різні часи населення виготовляло всілякий посуд для приготування, зберігання і споживання страв (горщики, глечики, миски, макітри, ринки, тикви, барильця, куманці, кухлі тощо), а також обрядовий, зооморфний і антропоморфний посуд. Ці традиції зберігались довгі роки, аж до 1900. Від початку XX ст., під натиском розвитку керамічних фабрик та внаслідок змін у побутових умовах, почав падати попит на традиційні форми посуду. Після входження України до складу СРСР,

ця тенденція була підсилена. Курс на колективізацію та індустріалізацію держави, який було проголошено в Україні привів до того, що кустарне виробництво глиняної продукції в 1920-1930-х прийшло в занепад. Артїлі, які почали виникати, трохи поліпшили становище гончарів. Перша з них — «Червоний керамік», заснована в Опішні (1922) [5, 8]. Від 1930-х гончарство, як і інші види народного мистецтва й ремісничої діяльності в Україні, радянська влада поступово перетворила на засіб ідеологічного впливу на населення. У традиційному гончарстві заохочувалися твори із зображеннями радянських вождів, комуністичної атрибутики, з присвятами партійним з'їздам.

На початку 1960-х почалось поступове відродження художньої кераміки, чому сприяло підпорядкування художніх промислів «Укрхудпрому». [4, 114] Держава почала підтримувати народних майстрів, однак поряд з цим намагалася мати від того прибуток. Художні вироби постачали кільком десяткам зарубіжних країн. Позитивним було те, що митці мали гарантовані замовлення, сировину, централізовану реалізацію виробів та гарантовану оплату праці. Безумовно, часто майстер потрапляв під ідеологічний прес: комуністичні функціонери вилучали з народного мистецтва традиційну українську символіку: сварги (свастики), хрести. Борючись з так званими пережитками, вони нищили тисячолітню традицію народу. Це відбувалось, незважаючи на проголошений курс на збереження і розвиток народних традицій. Але навіть такі умови допомогли вижити як підприємствам, так і народним майстрам, які працювали на дому. Держава закуповувала вироби майстрів, розподіляла їх по підприємствах та музеях, також фінансувала участь виробів в різних виставках за кордоном, де вони часто одержували високі нагороди, що сприяло підвищенню авторитету СРСР. [5, 12]

В колекції нашого музею представлені гончарні вироби другої половини ХХ ст. Всі вироби були отримані завдяки державним закупкам.

В збірку входять 44 предмети, вона складається з двох основних частин: перша це вироби майстрів заводу «Художній керамік» с. Опішне Полтавської обл., ці речі музей заповував на заводі для виставок та постійної експозиції. Опішне – це відомий центр гончарства, де працювала відома керамічна артіль «Червоний керамік» (пізніше завод «Художній керамік»). Цей завод завдяки своїм виробам — побутовому посуду, декоративним вазам, куманцям та іграшками — здобув собі широку популярність та визнання. Зусиллями митців в Опішні склалася оригінальна система підполивних розписів, орнамент виробів складають рослинні мотиви. [5, 6] Прикрасою побуту стали мальовані полтавські дзбанки, барильця, вази. В опішнянській кераміці простежується два напрямки – «традиційний», в якому відчуваються давні витоки та «інноваційний», доповнений рядом нових елементів, які були внесені професійними художниками, що займались виготовленням не лише побутових виробів, а й декоративної кераміки. Широко відомі твариноподібні посудини у вигляді левів або баранів, та інших тварин, виготовлені опішнянськими майстрами. Сміливі пошуки пластичних форм дозволили створити нові декоративні силуети. Але послідовність виготовлення скульптур залишилась традиційною: зроблені на крузі «тулуб», голова, ніжки з'єднуються і вкриваються однорідним рельєфним, наліпним декором. Ці твори не мають орнаментального розпису, зате суцільно покриті кольоровою свинцевою поливою.

З 34 виробів заводу «Художній керамік» 19 мають авторські підписи. Серед авторських виробів є предмети

таких відомих майстрів, як Біляк В.А. (1924-1995), члена Спілки художників України; Демченко Т.Н., майстра художньої кераміки, члена Спілки художників України, Лобойченко І., Чабаненко Р.Т.

Друга частина - це вироби народних майстрів Харківщини, що потрапили до музею через закупівлю в Харківському домі народної творчості. Шість із десяти - це вироби заслуженого майстра народної творчості України Федора Івановича Гнідого (м. Валки), котрий лишив після себе багату спадщину [3, 60].

До колекції також віднесений баран (К – 306), що є копією, відлитою з алебастру, авторської роботи Головка Д. (народного художника України, дійсного члена, з 1970, Міжнародної Академії кераміки).

Вироби, що знаходяться в колекції музею, можна віднести до групи декоративно-ужиткового посуду, цю досить велику групу можна поділити на три підгрупи: утилітарний посуд (гличики, горщики, макітри), декоративний посуд (різні вази, настінні блюда, декоративні куманці, плесканці), декоративно – скульптурний посуд (посуд у вигляді тварин, птахів та людей).

Перша група це посуд - гличики, горщики та миска.

В другу групу входять куманці, баклага, барило – виготовлені в традиційній техніці підполивного розпису; а також дуже цікаві блюда, виконані майстром Чабаненко Р. за мотивами картин Рєпіна І.Ю.: «І.Е.Рєпин 1978», «Протодиакон»; «Запоріжці» та вази, виготовлені до ювілеїв Рєпіна та Гоголя: ваза «І.Ю. Рєпін»; ваза «І.Е. Рєпин в 1878»; ваза «Н.В. Гоголь».

Куманці, виготовлені майстрами Харківщини, вирізняються серед інших неординарним декором - це скульптурні деталі, такі як голова та хвіст риби («Рибка» К –

24), грона винограду («Виноград» К – 41), тулуб куманця у формі квітки («Квітка» К – 27).

Третя група: зооморфні сосуди, складається з 14 предметів - це як і традиційні українські вироби: барани, бички, леви, так і більш сучасні, наприклад козел з контрабасом (Демченко Т.Н.) або фантастичний звір (Чабаненко Р.).

Частина опішнянських виробів, що входять до першої та другої груп, мають традиційний рослинний орнамент, вироблений в техніці підполивного розпису - це глечики, горщики, миска, баклага та куманці. Всі інші вироби, виготовлені, як в Опішному, так і Валках, є скульптурними, або мають рельєфні візерунки і вкриті кольоровою поливою.

Колекція гончарних виробів займає гідне місце серед речових зібрань Художньо-меморіального музею І.Ю. Рєпіна. Частина цієї колекції довгий час експонувалась в постійній експозиції музею, в так званій «українській кімнаті», яка ілюструвала зв'язки Рєпіна з Україною. На 2016 запланована виставка майстрів гончарства в краєзнавчому відділі, творчість яких може зацікавити дизайнерів, художників, та майстрів, які намагаються надати своїм творам національної самобутності. В Опішні, на відміну від більшості гончарних центрів, в наш час продовжують працювати гончарі. Можливо, наша колекція може сприяти відтворенню гончарних центрів на Харківщині. Тому виникає велика потреба підтримки та відродження традицій українського гончарства.

Джерела та література:

1. Данченко Л. Народна кераміка Середнього Подніпров'я.-К.: Мистецтво, 1974.- 192 с.
2. Зіненко Т. Кераміка Опішні другої половини ХХ ст. як складова керамічної історії України [Електронний

ресурс] // МІСТ: Мистецтво, історія, сучасність, теорія : зб. наук. пр. з мистец. і культурології . - 2008. - Вип. 4-5. - С. 114-120. - Режим доступу: [«http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Mist_2008_4-5_18.pdf»](http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Mist_2008_4-5_18.pdf)

3. Лисенко Т. Гончарний спадок слобожан // Народне мистецтво. -2003. - №1-2.- с.60
4. Нариси з історії українського декоративно-прикладного мистецтва. – Львів: Видавництво Львівського університету,1969. – 192 с.
5. Опішнянська кераміка. –Х.: Прапор, 1970.- 23 с.
6. Пошивайло О.І Ілюстрований словник народної гончарської термінології. – Опішне: Українське народознавство, 1993. – 280 с.
7. Пошивайло О.І Етнографія українського гончарства. – К.: Молодь, 1993.- 408 с.
8. Щербак В. Сучасна українська майоліка. –К.:Наукова думка, 1974.- 191 с.

Бойко-Гагарін А. С.

Фальшиві монети початку ХVІІ

століття у знахідках Лівобережжя.

Виробництво фальшивих монет у всі часи було надприбутковою справою для його учасників. Історія фальшування монет бере свій початок із моменту створення самих перших монет в історії людства. Економічні злочини такого характеру здійснювались із метою отримання прибутку шляхом збуту на ринку фальшивих грошей в обмін на товари чи послуги. Суттєвий ризик жорстокого покарання за підробку монети та переслідування не зупиняли фальшувальників продовжувати виготовлення фальсифікатів, спустошуючи таким чином кишені простого люду [1, 222].

В цій статті ми публікуємо дані топографії знахідок фальшивих монет того часу в історичному Лівобережжі, а

Півень-це символ нового дня, світла, що своїм співом кладе край нічній темряві та мороку. [3]

Окрему групу складають вишивки, на яких зображені в оточенні квітів - **янголи**. Вони можуть бути у повний зріст та одні голівки з крильцями. В руках янголи можуть тримати квіти, або лук із стрілами. Людина завжди намагалася наблизитися до ідеалу, очиститися від усього зайвого, грішного. Ці бажання трансформувалися в янголів, що несуть людям звістку добра, надії на світло, спокій, мир. [3]

На жаль, з плином часу, семантика узорів на вишивках забулася, втрачено їхнє первісне значення як оберегу, перезнімаючи узори і переносючи їх на свої сорочки, рушники, ми не завжди усвідомлюємо, що кожен орнамент є своєрідним кодом, знаком, що несе в собі сильну енергетику та магію давнини. На сьогоднішній день спостерігаємо радикальні зміни у всіх сферах життя, складну соціально-культурну ситуацію в країні. Разом з тим, продовжується інтерес до національних цінностей культури, і якщо кілька років тому, носіння вишитого одягу було святковою одежею та асоціювалось з політичністю та націоналізмом громадян, то сьогодні ми можемо спостерігати що зростає кількість людей, які обирають вишиванки на буденний день. Мотивація проста - це модно, стильно, практично та й демонструє патріотизм. Життя підтверджує, що вишивка як вид народного мистецтва постійно живе, розвиваючись, збагачуючись новими аспектами філософсько-естетичного звучання. Секрет молодості вишивки як мистецтва - в єдності людини з природою, в умінні протягом століть зберігати і примножувати красу, дарувати людям радість зустрічі з прекрасним.

Джерела та література:

1. Войтович В.М. Українська міфологія. - К., 2002. - с.420-445.
2. Гасюк Е.О., Степан М.Г. Художнє вишивання. - К., 1989. -с.40-44.
3. Голикова О. «Семантика і символіка вишитих орнаментів півдня України» // vishivochka.at.ua.
4. Кара-Васильєва Т., Чорноморець А. Українська вишивка.-К., 2005. -с.6-75.
5. Коверець І. Українці.Свята традиції, звичаї. - Д., 2004. -с.249-297.
6. Макаруч С.А. Етнографія України. - Л., 2004. -с.310-311.
7. Ніколаєва Т.Історія українського костюма. - К., 1996 - с.150-156.
8. Островська Т.О.Знаки 155 стародавніх українських вишивок. - К.,1992 -с.7-16.
9. Понікаровська Н.А. Захисні символи у візерунках української вишиванки як обереги. // Вісник ХДАДМ. - 2013.- № 4.- с.48.

Шевченко О. О.

Респінський велоквест, як поєднання музейного заходу і велотуризму.

В останні роки в роботі музеїв з'явилося багато нових нестандартних форм діяльності, не схожих на ті, за якими працювали музеї попередні роки. Всі вони покликані залучити до музею нові категорії відвідувачів. Музей повинен сьогодні не тільки продовжувати свої традиції, але і стати більш цікавим і затребуваним молодим поколінням, бути одним з найбільш важливих інструментів в залученні

громадян до багатств історичної та культурної спадщини, до пам'ятників світової та вітчизняної культури, формувати у них високі культурні потреби. Саме тому розвиток культурно-пізнавального туризму повинен стати найважливішою метою музейної спільноти на найближчі роки [4, 81].

Музей Репіна також постійно шукає нові форми залучення відвідувачів. Це й музейні заняття з елементами інтерактиву, й цікаві виставки, й різноманітні заходи з елементами театралізації під час Міжнародної акції «Ніч в музеї». Але найбільш відомим музейним святом, яке притягує до міста численних шанувальників творчості великого художника є 5 серпня – День народження Іллі Юхимовича Репіна. Проте, за нашими спостереженнями, на це свято приїждять здебільшого люди старшого віку. А от молоді буває замало. То ж потрібно шукати нові методи роботи, які могли б зацікавити й молодих людей.

Сьогодні доволі популярним і в світі, і зокрема в Україні, є велотуризм. Під поняттям «велосипедний туризм» розуміють і один з видів активного відпочинку, і різновид спортивних подорожей. Від спортивного велотуризму, який орієнтований на отримання спортивних звань і розрядів, ці велопоходи істотно відрізняються. Ці відмінності полягають у відмові від ускладнення маршруту, відмову від поділу походів на категорії складності, а також в об'єднанні спортивної складової походу та огляду природних і культурних пам'яток [2]. І в цьому бажання велотуристів і музейників повністю співпадають.

В нашому місті також доволі популярним є велосипедне дозвілля: чи не щонеділі організуються так звані «покатушки», коли група молоді організовується для проходження того чи іншого маршруту. Саме тому виникла ідея поєднати пізнавальну програму, присвячену ювілею І.Ю. Репіна зі спортивною складовою. Так виник Репінський велоквест. Велоквест - це дивовижна гра, яка дає можливість по-новому побачити цікаві місця, потренувати логіку,

мислення і силу волі, а також дізнатися багато нового з історії рідного краю [10].

Звісно, музейні співробітники про велотуризм знають не дуже багато, тому довелося не тільки добре проштудіювати літературу з даної теми [1, 2,3], а й звернутися за допомогою до спеціалістів. До організації велоквесту, окрім музейних працівників, були задіяні наші давні партнери і друзі – Чугуївський Центр туризму і краєзнавства. Співробітники Центру взяли на себе спортивну складову заходу, таку як вирахування кілометражу, хронометраж маршруту, організація контрольних пунктів. Музейники зі свого боку займалися інтелектуальним наповненням велоквесту: розробкою маршруту з прив'язкою контрольних пунктів до пам'ятних репінських місць та складанням запитальників. Щоб завдання були цікавішими, вони шифрувалися у вигляді ребусів, супроводжувалися відповідними зображеннями, тощо.

Ще одні партнери музею – рекламна агенція «ПРИС» надрукували для велоквесту карти, запитальники та яскраві наліпки з логотипом Репінського велоквесту для учасників змагань.

Перед початком акції була проведена досить широка PR-кампанія, як на сайті музею, так і засобах масової інформації та соціальних мережах [5, 6,7].

В рамках підготовки велоквесту, співробітники музею відвідували велозаходи, що проходили в Харківській області, де роздавали флаєри-запрошення. Були також оповіщені велоклуби та організації, що займаються прокатом велосипедів. Зареєструватися для участі можна було як по телефону, так і на сайті чи на сторінках музею в соціальних мережах.

Не дивлячись на досить масштабне оповіщення, у організаторів виникло побоювання, що учасників буде замало. Проте ці побоювання виявилися даремними, реєстрація проходила досить жваво, й учасників набралось близько 50, що для першого разу було непогано.

Для учасників велоквесту були розроблені певні умови, які були необхідними для безпечного проведення заходу [8]. Взяти участь у велоквесті могли всі бажаючі віком від 18 років. Учасниками могли бути також і сімейні групи. Таке обмеження за віком було викликане тим, що маршрут був прокладений вулицями міста, а отже необхідно було певне володіння правилами дорожнього руху.

Складаючи маршрут, організатори намагалися включити до нього не тільки пам'ятні репінські місця, а й відділи музею. В кожному з них було необхідно виконати певні завдання, такі як пошук картини за фрагментом (в Художній галереї), відгадування назв творів І.Ю.Репіна, що експонуються в музеї (в Меморіальному відділі), пошук місця зображеного на фотокартці поч. ХХ ст. (в Шляховому палаці), тощо. Всі ці завдання спонукали учасників не тільки відвідати музеї, а й уважно оглянути експозиції. Звісно, такий огляд не можна назвати повноцінним, проте й цього часу вистачило, щоб зацікавити людей до повторного відвідання музею, з більш детальним оглядом експозиції чи екскурсією. І дійсно, багато хто з учасників квесту, після закінчення змагань знову повернувся до музею, а отже основної мети музейники досягли.

Проведення заходу такого рівня потребує значно більших сил, ніж є в наявності у музею. Адже на кожному контрольному пункті повинно знаходитися не менш ніж два судді, а таких пунктів на маршруті було 10. Загальна ж довжина маршруту складала 6,6 км, тобто пункти були віднесені один від одного досить далеко. Окрім того, на старті-фініші теж повинна була працювати суддівська команда. В нагоді стали партнерські відносини з іншими закладами культури, судьями викликалися бути й працівники міської бібліотеки, й керівники гуртків та гуртківці старшого віку Чугуївського Центру туризму й краєзнавства.

У кожному із зазначених на карті контрольних пунктів на учасників чекали судді, які видавали лист із завданнями і наклеювали на маршрутний лист відмітку про проходження

контрольного пункту. За виконання завдань учасники заробляли бали, які на фініші підсумовувалися. Всі завдання були пов'язані зі знанням основних моментів життя і творчості Іллі Юхимовича Репіна, використовувалися також завдання на кмітливість і уважність. Підказки можна було знайти на сайті музею або в мережі інтернет, дозволялося також зробити «дзвінок другу». До речі, деякі з учасників підготувалися заздалегідь і привезли з собою книги, присвячені І.Ю. Репіну. Переможцем вважався учасник, який набрав найбільшу кількість балів. У разі рівної кількості балів перевага віддавалася учаснику, який пройшов весь маршрут. Проте учасники виявилися доволі наполегливими і маршрут подолали абсолютно всі, навіть родини з дітьми. Найменшому ж учаснику змагань було всього два роки.

Доки судді підводили підсумки змагань, учасники мали змогу відпочити й пригоститися смачним трав'яним чаєм з печивом, спостерігаючи при цьому мальовничі краєвиди Сіверського Дінця, а найбільш затяті велосипедисти ще й прийняли участь у міні-змаганнях з техніки фігурного водіння велосипеда.

Не забули організатори й про вболівальників. Для них була розроблена приємна програма розваг: майстер-класи з малювання для дітей, створення колективної композиції з паперових метеликів «REPIN FOREVER», перегляд мультимедійного проекту «Європа очима Репіна» і звісно відвідання усіх відділів музею [9, 3].

З великим нетерпінням всі чекали результатів. І ось нарешті підсумки було підбито, переможці визначені. Всі учасники отримали дипломи з вдячністю, а переможці - цінні подарунки від Художньо-меморіального музею І.Ю. Репіна.

Загалом, захід пройшов дуже вдало, емоційно, задоволеними залишилися як учасники, так і організатори. На згадку залишилися численні світлини та добрі побажання в соцмережах та в книзі відгуків відвідувачів [11, 12, 13]. Але зовсім несподівано для музейників, невдовзі на наш рахунок однією з учасниць були переведені кошти на розвиток музею.

Саме на ці гроші вдалося створити в Художній галереї зону вільного WI-FI для відвідувачів. І ось уже минув рік, як на всі найбільш цікаві заходи музею приїздять тепер уже добрі друзі музею – велотуристи.

Таким чином, ми випробували нову форму роботи, раніше не притаманну музею. Ми вважаємо, що сьогодні можна залучити молодь до музеїв, зацікавити їх творчістю Репіна, використовуючи саме креативні підходи. Адже активна частина молодих людей менш сприйнятлива до інформації в дидактичному і оповідальному стилі. Таке можна без зусиль знайти в Інтернеті, а ось формат велоквесту - те що треба. І не дивлячись на досить складну для музею підготовчу роботу, ми маємо намір продовжувати подібні заходи, залучаючи не тільки велотуристів, а й пішохідних та автотуристів, інтегруючись таким чином в індустрію туризму. Маємо надію, що в майбутньому якість життя населення України вийде на значно вищий рівень. Відпочинок, подорожі, мистецтво, культура стануть основними елементами, які заповнять вільний час людини. І музеї займуть у цьому значне місце.

Джерела та література:

1. Азбука велотуризма. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.velotur.kiev.ua/kraevedin.htm>.
2. Велотуризм, что это и с чего начать? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://velosipedinfo.ru/veloturizm-cto-eto-i-s-chego-nachat>.
3. Велотуризм. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://grand-ukraine.com.ua/biking>.
4. Кифяк В. Ф. Організація туризму: Навчальний посібник. - Чернівці: Книги - XXI, 2008. - 344 с.
5. Музеї Харківщини. Репинский велоквест. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://museums.kh.ua/repin/Repynskiy-velokvest>

6. Репинский велоквест // <http://www.kharkovforum.com/showthread.php?t=3817184>
- 7: Репинский велоквест в Чугуеве. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://chuguev.glo.ua/sport_novosti/repinskij-velokvest-v-chugueve.html.
8. Репинский велоквест. Условия проведения. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.repin.in.ua/ru/news/repinskij-velokvest-usloviya-provedeniya>
9. Репінськими місцями на двох колесах//Слобідський край. 3.08.2014
10. Уникальные велоквесты. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mosvelokvest.com/>.
11. Фотоальбом Репінського велоквесту. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://vk.com/album221459498_200144978.
12. Фотоальбом Репінського велоквесту. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.facebook.com/profile.php?id=100003916734089&sk=photos&collection_token=100003916734089%3A2305272732%3A69&set=a.421809081292979.1073741853.100003916734089&type=3.
13. Шатилова Ж. Велоквест по репинским местам // «Новости Чугуева». - № 32. - 9.08.2014. - с. 10.

Шульга В.І.

У яких природних умовах краю відбулася Конотопська, «Соснівська битва 1659 року?»

Перечитуючи хід Конотопської битви, виникає багато питань:

1. Чому гетьман Іван Говговський наджидав татарське військо біля села Крутичполя?

октябр 1893 // Чтения в Историческом Обществе Нестора Летописца . Книга восьмая. – Киев, 1894 – С.17-18.

9. Дашкевич Н.П. Историческая записка о возникновении и деятельности Исторического Общества Нестора-летописца по январь 1898 г. – Составил Н.П. Дашкевич // Чтения в Историческом Обществе Нестора Летописца. Кн.13. –Киев, 1899 –С.17-98.

10. Колесник Є.О. Бібліотека О.М. Лазаревського// Український історичний журнал. – 1987 – №1. –С.123-127.

11. Киевский Университет. Списки книг приобретенных и полученных в дар библиотекой Исторического общества Нестора Летописца в 1890 и 1896г.г.

ІРНБУВ. Ф.VIII-3113 – 4с.

12. Уварова Прасковья Сергеевна. Историческому обществу Нестора Летописца. Благодарственное письмо за избрание Почетным членом Общества. 9 марта 1899 . ІРНБУВ. Ф.VIII. 3195 -1с.

13. Уварова Прасковья Сергеевна. Московское Археологическое Общество –Историческому Обществу Нестора Летописца. Сопроводительный список книг, отправленный Уваровой Прасковьей Сергеевной в дар библиотеке. 31 мая 1890.ІРНБУВ.Ф.VIII.3143. -2с.

14. Архив В.Е. Данилевича. Историческое Общество Нестора летописца Данилевичу Василию Ефремовичу извещения об избрании его действительным членом Общества о высылке книг и приглашения на заседания. 1896-1913. Киев. ІРНБУВ. Ф.XXIX.613-627 – 17с.

Юрченко А.В.

З досвіду співпраці художньо-меморіального музею І.Ю. Рєпіна та закладів освіти (шкільних та позашкільних)

Музей – складова частина культурного життя суспільства. Зрозуміло що, він не може існувати без співпраці із закладами освіти та культури. І чим тісніша ця співпраця, тим ефективніша робота самого музею. Проте, в сучасному

світі у музеїв досить серйозна конкуренція, протидіяти якій стає все складніше. Маємо на увазі розважальні заклади (кінотеатри, екопарки), а також віртуальну реальність, котра все більше проникає і в «реальну реальність», якщо так можна сказати. Тому і доводиться застосовувати все нові і нові форми роботи, виготовляти новий продукт (новий якісно, а не лише кількісно), а інколи навіть йти на компроміси і розробляти продукти на замовлення для конкретного закладу культури (або адаптувати вже існуючі згідно з їхніми вимогами).

Отже, основними партнерами «Художньо-меморіального музею І.Ю. Рєпіна» є наступні організації: школи – міські, районні, обласні; заклади позашкільної освіти – Чугуївський центр туризму та краєзнавства (<http://chuguevctk.at.ua/index/0-2>), Чугуївський будинок дитячої та юнацької творчості; а також бібліотеки міста і області.

Школярі завжди були основною категорією відвідувачів у краєзнавчих музеях. Але зараз їх стає все менше серед відвідувачів. Вчителі завантажені роботою з документацією, підготовкою дітей до ЗНО та інших іспитів, контрольних, конкурсів. А діти переконані, що в музеї їм буде просто не цікаво. Адже в сучасному світі, перенасиченому гаджетами та ІТ-технологіями, традиційні музейні вітрини виглядають застарілими, а предмети в них – сірими, а часто і зламаними. До того ж, предмети ті не можна потримати в руках, застосувати на практиці, просто роздивитись з усіх сторін. Крім того, більшість вчителів і дітей вважають, що вони вже все побачили і почули у музеях міста. І частково вони праві, тому що експозиція є майже незмінною, а тимчасові виставки, котрі не мають відношення до шкільної програми, вчителям не цікаві. Аби повернути увагу вчителів до місцевих музеїв, а також сприяти зацікавленню дітей у його відвідуванні, співробітниками Художньо-меморіального музею І.Ю. Рєпіна було розроблено декілька циклів музейних занять та лекцій: «Абетка мистецтва»; «Рєпін і Чугуїв»;

«Прикладна етнографія»; «Оживають речі»; «Історія рідного краю», складовою частиною котрого є цикл «Погляд крізь віки». Аби полегшити вчителям доступ до інформації про ці заняття, відомості про них розміщені на офіційному сайті музею [1], систематизовані в декількох буклетах, котрі регулярно розповсюджуються серед вчителів на методичних зборах працівників освіти, а також на різного роду конференціях. Всі ці заняття, розроблені в напрямі музейної педагогіки, вміщують в собі елементи розповіді, знайомство з певними музейними зібраннями, а також супроводжуються мультимедійними презентаціями. Крім того, майже всі заняття вміщують в собі інтерактивні елементи, адаптовані до віку відвідувачів. До того ж, ряд із них, якщо не всі, можуть бути включені до навчального плану із різних шкільних дисциплін. Так, весь цикл «Найдавніша історія краю» адаптований під шкільну програму з історії в 5, 6, 7 та 11 класах (коли починається підготовка до ЗНО) [2]. Більшість занять з циклу «Оживають речі» можуть бути використані на позакласних уроках та уроках з етики. «Абетка мистецтва» наче створена для занять з образотворчого мистецтва та Світової художньої культури.

Незважаючи на таку універсальність занять, їх відвідує незначний відсоток школярів. Для підвищення їх популярності були проведені наступні заходи:

- На початку навчального року співробітники Художньо-меморіального музею І.Ю. Репіна взяли участь в засіданні методичної наради вчителів початкової школи м. Чугуїв, де представили кожен цикл музейних занять і роздали інформаційні буклети кожному вчителю;
- Працівники музею постійно беруть участь у заходах за межами Чугуєва, спрямованих на популяризацію музейного продукту – наприклад, в презентаційному заході «Літній відпочинок та екскурсії для дітей», котрий провів ОКЗ «Харківський організаційно-

методичний центр туризму» за підтримки Департаменту культури і туризму [3];

- Були підготовлені пропозиції для туристичних компаній, котрі співпрацюють зі школами Харкова. В основі цих пропозицій лежали комбінування музейних занять з різних циклів, а також занять з екскурсіями.
- Інформація про заняття загалом, а також майже про кожне з проведених занять регулярно розміщується на сайті музею та на офіційних сторінках в соціальних мережах [для прикладу див. 4].

Такими методами і діями вдалось повернути певну (але явно не достатню) увагу до такого музейного продукту, як музейне заняття.

Але на проведенні занять та екскурсій співпраця музейників та школи не обмежується. Наукові співробітники постійно беруть участь у підготовці учнів в процесі написання та захисту робіт по лінії Малої Академії Наук (МАН). Так, наукові працівники музею виступають офіційними науковими консультантами (і їх імена значаться на титульній сторінці самої МАНівської роботи), а також надають консультації за запитанням. Крім того, музейні зібрання лягають в основу написання робіт, архівні документи використовуються як джерела до їх написання. Також музейні співробітники беруть участь в захисті робіт, в якості запрошених спеціалістів. За проханням учителів, котрі частіше за все і є науковими керівниками учнівських робіт, працівники музею підготували методичні рекомендації для написання робіт. Методичні рекомендації були написані на основі власних вражень від неодноразової участі в захисті робіт на районному рівні і містять конкретні рекомендації по роботі з наочністю, у відповіді на поставлені запитання, бо, як показує власний досвід, саме на стадії захисту і допускається найбільше помилок.

Одним із видів роботи музею є підготовка та супровід в ході експонування пересувних виставок на різноманітні теми.

Майданчиками, на котрих експонуються подібні виставки, є шкільні коридори, холи Будинку дитячої та юнацької творчості, Центру туризму та краєзнавства, а також бібліотеки. На пересувних виставках також проводяться екскурсії та музейні заняття. Бібліотеки міста також часто виступають в якості організацій-партнерів в різних музейних заходах, а також запрошують музейників приєднатись до своїх заходів. Так, бібліотекарі міських бібліотек були волонтерами на етапах Репінського велоквесту в 2014. Сумісно з однією з бібліотек був проведений захід до 200-ліття М.М. Вербицького. Центральна наукова бібліотека Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна (ЦНБ ХНУ ім. В.Н. Каразіна) неодноразово надавала свої майданчики для виставок, а також була партнерами для сумісних виставок, таких як «... І на тім рушничкові оживе все знайоме ...», «Найдавніше минуле краю» та інші. Працівники ЦНБ ХНУ ім. В.Н. Каразіна оперативно надають інформацію про різного роду семінари та тренінги, що дозволяє вчасно подавати заявки та брати участь в таких заходах. Таким чином, музейники отримують нагоду підтримувати професійні зв'язки з колегами, а також підвищувати свій професійний рівень [для прикладу див. 5].

Центр культури і туризму (ЦТК) м. Чугуєва є одним із закладів міста, що проводять активну роботу зі шкільною молоддю. Крім роботи з дітьми на різноманітних гуртках, працівники ЦТК організують туристичні зльоти, є керівниками дитячих робіт по лінії МАН, а також беруть безпосередню участь в організації захистів різноманітних конкурсів для учнів міських шкіл («Моя Батьківщина – Україна», «Мій рідний край, моя земля очима сучасників», «З попелу забуття»). Працівники музею беруть участь в конкурсах-захистах в якості суддів та запрошених спеціалістів. Крім того, працівники краєзнавчого та меморіального відділу музеїв беруть участь в краєзнавчих зльотах для учнів міських шкіл на всіх етапах заходу: готують завдання для різних станцій відповідно до сфери своїх

інтересів (археологія, локальна історія, етнографія, мистецтвознавство), проводять консультації в межах підготовки до зльоту, є суддями на відповідних станціях, а також підводять підсумки змагань на своїх станціях. Так, завдання з археології, котрими була доповнена станція «Історія», були розроблені лише в 2012 і щороку доповнюються і урізноманітнюються завданнями різних типів. Під час консультацій учням надається набагато більше інформації, ніж їм знадобиться на самому зльоті. Крім того, консультації відбуваються в залах музею, і це дозволяє використовувати для наочності значно більше предметів, ніж технічно можливо взяти на сам зліт. Разом з тим, діти ненав'язливо долучаються до музейної культури.

Отже, навіть в маленькому містечку, такому як Чугуїв, можна знайти надійних партнерів для плідної роботи як з дітьми, так і для організаційних моментів. Проте, така робота потребує систематичності, взаємовигідних поступок та пропозицій до співпраці. Систематичність необхідна як у роботі за вже відомими напрямками, так і у розробці нових. Інакше просто зникає зацікавленість. Поступки можуть бути у вигляді дешевих абонементів на відвідування музею та музейних заходів. Проте, така співпраця може бути цікавою та корисною для всіх.

Джерела та література:

1. <http://www.repin.in.ua/uk/muzeyni-zanyattya>
2. Юрченко А.В. Адаптація музейних занять з циклу «найдавніше минуле краю» до шкільної програми з історії // Імідж сучасного педагога. Всеукраїнський науково-популярний журнал. - №3. – 2014. – С.45-46 (Фахове видання з педагогічних наук. Постанова Президії ВАК України №1-02/5 від 10 травня 2000 року та №1-05/3 від 30 березня 2011 року)
3. Презентаційний захід «Літній відпочинок та екскурсії для дітей»// <http://heyevent.com/event/bovtu7nvyuum4a/>

4. Музей И.Е. Репина // https://vk.com/public65890548?w=wall-65890548_142
5. Музей І.Ю. Репіна на тренінгу «Формуючи майбутнє: голоси відвідувачів у музеях»// www.repin.in.ua/uk/news/muzey-iyu-ryepina-na-treningu-formuyuchy-maybutnye-golosy-vidviduvachiv-u-muzeyah

УДК 621.396.72

Юшков С.В.

Английская агентурная радиостанция времен ВОВ

или тайна одного экспоната.

В мае 2015, во время проведения выставки небытовой радиотехники, посвященной 120-летию изобретения радио А.С. Поповым, от радиолюбителя г. Середина – Буда Александра Евгеньевича Сидельникова, была получена информация о находке им неизвестной радиостанции времен Великой Отечественной войны. Спустя некоторое время, экспонат оказался в Конотопе, и был подвергнут тщательному изучению. Радиостанция оказалась английского производства и была идентифицирована, как агентурная радиостанция английской разведки 1942 года выпуска, модель MARK II type H15 [1]. Данная радиостанция состоит из четырех отдельных блоков, связанных между собой проводными жгутами с разъемами на концах. Порядковые номера: блока радиоприемника – 899, блока передатчика – 889, блока питания от сети переменного тока – 891, блока питания от аккумулятора – 885. Проведенными исследованиями выяснено следующее:

Данный тип радиостанции был разработан в 1942 Джоном Брауном (1917-1993), сотрудником научно-исследовательского отдела, управления секретных операций

(SOE) Великобритании. Радиостанция изготовлена фирмой Маркони, с использованием самых совершенных на то время технических решений. Общее для всех типов радиостанций серии MARK II являлось размещение всех блоков радиостанции в специальном чемодане, внешне не отличавшегося от обычного бытового саквояжа. В жаргонном выражении тех лет, радиостанции этого типа так и получили название чемоданных. Полный комплект радиостанций состоял из двух чемоданов. В одном находились, перечисленные выше, блоки радиостанции, в другом аккумуляторная батарея и ручной генератор для ее подзарядки.

Радиостанция перекрывает диапазон волн от 3,0 МГц до 9,0 МГц, разбитых на два поддиапазона. Приемник выполнен на 3-х лампах EF-50, супергетеродинного типа, с регенератором в последнем каскаде промежуточной частоты. Передатчик предназначен для работы на фиксированных частотах (определяется кварцем). Мощность передатчика 6 ватт. Вид излучения: телеграф и телефон (АМ). Дальность радиообмена между двумя подобными радиостанциями 100 км. Дальность радиообмена между чемоданной радиостанцией и центральным радиоузлом до 2000 км.

Таким образом, данный тип радиостанции представляет собой **элитный комплект агентурной радиостанции**, в самой полной комплектации.

Анализ серийных номеров, сохранившихся экземпляров радиостанций MARK II, доступных в сети Интернет государственных музеев и частных коллекций по всему миру показывает, что порядковые номера на анализируемой радиостанции имеют наименьшее значение из всех доступных для анализа радиостанций. Всего было выпущено около 6000 экземпляров радиостанции MARK всех типов.